

Motion till riksdagen 2010/11:Ub483

av Mikael Damberg m.fl. (S)

Politik för gymnasieskolan

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gymnasieskolan.

Vår syn på gymnasieskolan

Dagens gymnasieskola står inför helt andra utmaningar än vad som gällde för bara några årtionden sedan. I dag krävs en gymnasieutbildning för att få ett jobb och för att klara sig i ett allt mer komplext och kunskapsintensivt samhälle. Dagens och framtidens arbetsliv och samhälle kräver gedigna kunskaper av alla. Förändringarna på arbetsmarknaden, och kraven på att förvärvsarbetande ska kunna byta arbetsplats, yrke eller bransch, gör att unga som inte får med sig tillräckliga kunskaper från gymnasiet har det svårt i dag och kommer att få det än svårare i framtiden. Att successivt höja kunskapskraven för alla utbildningar har därför varit både naturligt och nödvändigt mot bakgrund av samhällets utveckling. Inom ramen för en sammanhållen gymnasieskola vill vi att alla elever ska kunna välja mellan tydliga inriktningar som syftar till vidare studier eller till ett yrke. Samtliga utbildningar ska ge gedigna kunskaper och leda till en gymnasieexamen. Därigenom blir alla väl rustade för att klara arbetslivet och fortsatt utbildning. Genom studier ska eleverna också skaffa sig en grund med beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarsännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. En hög kunskapsnivå är också grundläggande för möjligheten att utöva sina demokratiska fri- och rättigheter.

Frånvaron och avhoppet från gymnasieskolan måste minska och skolan har ett ansvar för att se varje elev. Regeringen försöker motverka avhopp från gymnasiet genom att sänka kunskapskraven i kärnämnen för en hel generat-

Fel! Okänt namn på

ion på de yrkesförberedande programmen. Att man sänker kunskapskraven kan naturligtvis innebära att statistiken avseende hur många som når målen förbättras, men det sker till ett högt pris både för gymnasieeleverna personligen och för Sveriges konkurrenskraft.

En sammanhållen gymnasieskola

I dagens gymnasieskola finns en gemensam kunskapsbas för alla inriktningar, både de studieförberedande utbildningarna och yrkesutbildningarna. För oss är detta en viktig utgångspunkt för att gymnasieskolan ska vara en kunskapskola riktad till alla ungdomar, och det är en förutsättning på arbetsmarknaden. Sverige är ett kunskapssamhälle där gymnasiekompetensen har blivit den etablerade grundkompetensen. Utan gymnasieutbildning är det mycket svårt att få och behålla ett arbete. Utvecklingen med kraftiga strukturomvandlingar i näringslivet och förändringar av arbetsinnehåll och arbetsmetoder på hela arbetsmarknaden medför att arbetstagare har ett kontinuerligt behov av att förstärka sina kunskaper. För att klara sådana omställningar, för att kunna vidareutbilda sig vid intresse och behov samt för att kunna behålla och byta arbete, krävs breda kunskaper för alla. Alla gymnasieutbildningar bör också leda till en gemensam examen. Därför är det viktigt att alla gymnasieutbildningar har en stark gemensam kunskapsbas. En sammanhållen gymnasieskola gör det också lättare att byta program, vilket minskar risken för att elever avbryter sina gymnasiestudier helt och hållet. Vi anser att det borde vara en självklar utgångspunkt att alla gymnasieprogram når upp till den grundläggande nivå som gör att man klarar sig i yrkes- och samhällslivet. En sådan grundläggande nivå ska också ge grundläggande behörighet för vidare studier. Regeringens gymnasiepolitik innebär en återgång till en gammaldags ordning som inte möter framtidens krav.

Bättre studie- och karriärvägledning i gymnasieskolan

För att få arbete behöver ungdomar vid gymnasiet utbilda sig för uppgifter och färdigheter som arbetsgivarna efterfrågar, och de behöver få god information om vilka vidare studie- och yrkesmöjligheter olika studieval ger. Det finns stora behov av att långsiktigt och brett förbättra kontakterna mellan utbildning och yrkesliv inom gymnasiet.

Gymnasieskolan som grund för arbete och vidare studier

Gymnasieskolan ska ge bästa möjliga förutsättningar för arbete eller fortsatta studier. I detta ligger även möjligheten att byta arbete eller sysselsättningsform. Om den som vill starta eget inte tar steget på grund av kunskapsbrister förlorar samhället i tillväxt. Den som långvarigt vantrivs med sitt befintliga arbete löper större risk för att sjukskrivas. Den som arbetar i en bransch med en kortvarig eller långvarig nedgång och inte kan byta yrke eller arbetsplats på grund av han eller hon inte kan förstärka sin kompetens eller omskola sig löper risk för att bli långtidsarbetslös. Inom många yrken, inte minst de som de yrkesförberedande programmen är inriktade på, är det ofta en förutsättning att kunna byta arbete för att orka med ett helt yrkesverksamt liv. Ju fler som har möjlighet att själva göra valet att byta arbetsplats, yrke eller bransch, desto rikare och mer jämlikt blir Sverige.

Detta kräver dock att de grundläggande kunskapskraven på alla gymnasieprogram är relativt höga. Därför ska alla gymnasieprogram ge grundläggande behörighet till högskolan. Det är nödvändigt eftersom dagens moderna arbetsliv, och möjligheten att utvecklas inom sitt arbete eller starta eget, kräver goda kunskaper inom bland annat svenska, engelska och matematik. Det är också nödvändigt för att ge alla möjlighet och göra avståndet kort när det gäller att gå vidare till yrkeshögskola eller högskoleutbildning. Därför ska alla gymnasieprogram även fortsatt ge grundläggande behörighet till högskolan. Ett bättre sätt att motverka avhopp är att ställa tydliga krav på skolorna och att tillskjuta sådana medel att kommunerna klarar sin uppgift och att varje kommun har både erforderliga system och en skyldighet att fördela resurser mellan skolorna utefter elevernas behov. Varje elev som inte klarar en kurs ska omedelbart erbjudas stöd för att klara kursen. Skolor som inte når resultat och uppfyller kvalitetskraven måste upprätta en handlingsplan som ska godkännas nationellt. Dåliga skolor ska kunna läggas ner.

Undervisningen i kärnämnescurserna bör också präglas mer av den utbildning som eleven går, genom så kallad infärgning. Motivationen och resultaten ökar avsevärt om eleverna ges möjlighet att arbeta med dessa ämnen i ett sammanhang som är tydligare kopplat till programmets inriktning. Inte minst för att förbättra resultaten inom kärnämnen behövs undervisningens upplägg förnyas för att göra den mer relevant för elever med olika bakgrund och studiemål. Vissa mål i kärnämnen kan uppnås genom starkare samverkan med karaktärsämnen. Även om utbildningen i kärnämnescurserna får olika upplägg ska ändå målen vara gemensamma. Skolverket bör få i uppdrag att visa på möjligheter att variera undervisningen utan att kraven sänks, att tydliggöra hur en ökad infärgning kan ske och att lyfta fram goda exempel på framgångsrikt utvecklingsarbete och goda exempel på integrerande arbetssätt.

Fel! Okänt namn på

Övergången till komvux och högskola

Regeringens förslag att minska tiden för kärnämnen, kombinerat med en höjning av kraven för grundläggande högskolebehörighet, skapar en uppdelning mellan de olika gymnasieprogrammen som saknar grund. Det ökar klyftorna och det är tillväxtfientligt. Att det inte ens ska vara möjligt att nå grundläggande behörighet även om man använder hela sitt individuella val, utan att man måste läsa utökade program eller studera på komvux, förstärker detta.

Regeringen flyttar ansvaret för att alla elever får nödvändiga kunskaper för ett helt yrkesliv från gymnasieskolan till komvux. När elever inte når en tillräcklig kunskapsnivå i en utbildningsform brukar det normalt ses som ett misslyckande för den utbildningen, något som måste tas på stort allvar och åtgärdas. Här gör regeringen istället det till en naturlig del av landets utbildningssystem – ofullständiga kunskaper i gymnasiet ska kunna åtgärdas genom att fler elever går i den kommunala vuxenutbildningen. Konsekvenserna av de här förslagen kommer att slå igenom så mycket hårdare när man tar regeringens omfattande nedskärningar i den kommunala vuxenutbildningen i beaktande – under förra mandatperioden har antalet komvuxplatser minskat kraftigt. Ungefär hälften av gymnasieeleverna går på yrkesförberedande program. Trots att mellan 80 och 90 procent av eleverna på dessa program når grundläggande behörighet till högskolan väljer regeringen att sänka kunskapskraven för alla. Enligt SCB tänker sig 60 procent av alla gymnasieelever att studera vidare på högskola inom tre år efter sin examen. Av dem finns hälften bland dem som läser på barn- och fritidsprogrammet, 40 procent av dem som går på elprogrammet och en fjärdedel av dem som läser på hotell- och restaurangprogrammet. 2006/2007 nådde enligt Skolverket 91 procent av eleverna på byggprogrammet högskolebehörighet. Det är fler än på teknikprogrammet och bara 0,2 procent färre än eleverna på det samhällsvetenskapliga programmet. Sammantaget saknas grund för en utbildningspolitik som bygger på antagandet att elever på yrkesförberedande program är dåligt studiemotiverade eller studiebegåvade.

Redan idag har fjorton OECD-länder en högre andel högskoleutbildad befolkning i åldrarna 25–64 år. Det är givetvis inte bara direktövergången från gymnasium till högskola som riskerar att minska med regeringens politik, utan även inträdet i högskolan längre fram i livet. Det handlar om långt fler än de som vill byta yrkesbana helt och hållet. Den som utbildar sig till barnskötare i den gymnasieskola regeringen föreslår och efter ett antal år som yrkesverksam vill läsa till förskollärare kommer att få betydligt svårare att göra det. Samma sak gäller för den undersköterska som vill läsa enskilda vårdkurser på universitet. Vill man förstärka sin kompetens genom att gå ner i tid och studera samtidigt som man arbetar – vilket är klokt inte minst när efterfrågan på arbetskraft sviktar – är det långt ifrån säkert att man anses vara prioriterad vid fördelningen av komvuxplatser, en fördelning som utgår från att de som står längst bort från arbetsmarknaden ska bli antagna först. De elever som måste läsa in grundläggande behörighet på komvux hamnar också i en särskild begränsad kvotgrupp vid antagning till högskolan. Detta förstärker svårigheterna att gå vidare.

Lika villkor för alla gymnasieskolor

Såväl de kommunala som de fristående gymnasieskolorna är naturliga delar av vårt skolsystem. Att det finns olika huvudmän i skolan kan öka mångfalden av pedagogiska modeller, stärka valfriheten för elever och föräldrar och främja engagemang och utveckling. För att det ska vara kvaliteten och inte huvudmannaskapet som avgör hur väl en skola lyckas med sitt uppdrag, måste det vara lika villkor för kommunala och fristående gymnasieskolor. Alla gymnasieskolor ska verka under samma skollag, följa samma nationella läroplan och kursplan och tillämpa samma betygssystem. Alla skolor ska också ha samma krav på öppenhet, insyn från kommun och medborgare och meddelarskydd för anställda. För att kommunala och fristående skolor ska få lika villkor på riktigt måste man göra en helhetsanalys av de olika huvudmännens förutsättningar. Kommunala och fristående skolor ska behandlas lika både vid extra tillskott från kommunen och vid besparingar under budgetåret. Den grundläggande utgångspunkten ska vara att vinst ska återinvesteras i verksamheten.

Det bör också bli lättare att välja skola utifrån god kunskap. Alla skolor ska delta i öppna jämförelser där man anger saker som lärartäthet, andel behöriga lärare, om det finns skolhälsovård, bibliotek etc. Gymnasieskolor ska också vara skyldiga att följa upp sina elever efter att de tagit examen; det innebär en bra kvalitetsinformation till både kommuner och framtida elever. All sådan information från alla skolor ska vara samlad och lättgänglig. Skärpta reglerna för marknadsföring av gymnasieskolor så att det är relevanta saker skolorna får "locka" med. Genom att stärka lärarnas ställning, föräldrarnas information och kommunernas insyn kan vi använda resurserna bättre och stärka möjligheten att välja utifrån fakta.

Specialutformade program

Vi anser att specialutformade program och lokala kurser ska kvalitetssäkras nationellt. Vi vill understryka vikten av att möjligheten att anordna specialutformade program kvarstår. Att avskaffa möjligheten att anordna specialutformade program skulle försvåra utvecklingen av gymnasieprogram med hög kvalitet och inskränka elevernas möjlighet till val av inriktningar som är viktiga för arbetsmarknaden, inte minst inom mer specialiserade områden. Det är på sin plats att påpeka att även de elever som läser ett nationellt program och byter ut någon enstaka kurs inom programmets karaktärsämnen till förmån för en kurs inom ett annat nationellt programs karaktärsämnen idag får sin examen benämnd som specialutformat program. Det är angeläget att regeringens förslag inte får till konsekvens att sådana mindre justeringar av en elevs studiegång förhindras eller försvåras, så länge det rör sig om kvalitetssäkrade kurser inom gymnasieskolans normala utbud. Det finns även enskilda kurser och ämnen som riskerar att försvinna i och med GY11. Ämnet specialidrott kommer inte att få ges på lokala idrottsgymnasier. Detta riskerar att drabba såväl

Fel! Okänt namn på

enskilda elever och idrottsutövare som hela idrottens möjligheter att rekrytera professionella utövare för framtiden. Möjligheten att bedriva specialidrott på lokala idrottsgymnasier bör därför, efter ansökan och nationell kvalitetssäkring, kvarstå.

Morgondagens kunskaper

Morgondagens samhälle möter andra utmaningar än dagens, och det är beklagligt att regeringen inte sett över programstrukturen utifrån detta. Nya inriktningar som attraherar både unga kvinnor och män kan vara ett verksamt sätt att undvika de förluster som starka traditioner vid val och vattentäta skott mellan olika ämnesinriktningar ger upphov till. Det kan till exempel röra sig om utbildningar som innehåller både vård och teknik, eller som kombinerar bygg och arkitektur. Det skulle inte bara göra gymnasieskolans innehåll mer modernt, det skulle också stärka jämställdheten och minska risken att vi går miste om enskilda individers engagemang och förmågor på grund av att traditionella strukturer påverkar valet av studieinriktning. Idag har yrkesförberedande program som domineras av män fler och tydligare yrkesutgångar än program där de flesta studerande är kvinnor. Detta måste ses över; alla yrkesförberedande program ska ha tydliga yrkesutgångar.

Ett annat område där dagens gymnasieutbildningar innehållsmässigt behöver uppdateras är möjligheten att läsa de stora språken. Bland B-språken dominerar alltjämt klassiska språk som tyska, franska och engelska. Stora språk som arabiska och kinesiska har dock vuxit i betydelse både i Sverige och globalt, av både integrations- och handelspolitiska skäl och för att man bättre ska kunna förstå den globala utvecklingen inom samhällskunskap och ekonomi. Det finns också tydliga bildnings- och demokratiskäl för att uppvärdera de språk som vuxit i användande i Sverige.

Stockholm den 26 oktober 2010

Mikael Damberg (S)

Louise Malmström (S)

Gunilla Svantorp (S)

Håkan Bergman (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)